

Kielemme käytäntö

Muodollinen subjekti ja objekti

Jotkut pelkäävät sairaalloisesti kaikkea sellaista suomenkielen käytöstä, joka on muiden kielten mukaista. Sillä uhallakin on monesti syytä todeta, että aivan liian usein lähinnä ruotsinkielien vaikutuksesta suomenkielen pyrkii pesiytymään vieraan mukaisia sanontoja. Yksi sellainen, ehkä viaton, epäsuomalaisuus, josta kielimiehet ovat jo ammuin huomautaneet, mutta joka ei näytä saaneen lakimiesten keskuudessa huomiota osakseen tai on sitten pian unohtunut, on demonstratiivipronominin käyttö, usein vielä viittauksena myöhemmin seuraavaan. Tieliikenneasetuksesta (331/1957) olen poiminut muutamia esimerkkejä:

14 § 1. »Ajoneuvoa on tiellä kuljettava niin lähellä ajoradan oikeanpuoleista reunaa kuin turvallisuutta vaarantamatta on mahdollista ja, missä ajoradan leveys *sen* sallii, kokonaan *sen* oikeanpuoleisella osalla.» »*Sen*» on aivan tarpeeton. Viittaus on liian epämääräinen. Mitä sillä tarkoitetaan? Minkä ajoradan leveys sallii?

14 § 4. »Peräkkäin ajavien ajoneuvojen etäisyys toisistaan on päälleajon estämiseksi pidettävä niin suurena, kuin olosuhteet *sen* kulloinkin vaativat.» Oikeastaan ei suomalainen myöskään »aja päälle», silloin kun hän törmää johonkin. Olen kuullut

oikeuskielessä sanottavan »kiinniajo», joka on varsinkin tässä tapauksessa parempi kuin »yhteentörmäys».

16 § 5. »Kapealla tiellä tai milloin olosuhteet muutoin *sitä* vaativat, on kuljettajan tarkkailtava takana olevaa tietä.»

16 § 8. »Milloin ajoneuvon kuljettaja aikoo ryhtyä ohittamaan edellä ajavaa, on hänen, mikäli olosuhteet *sitä* edellyttävät, annettava ääni- tai valomerkki — — —».

19 § 2. »Kuljettajan — — on noudatettava erityistä varovaisuutta ja, milloin *se* on tarpeen muun liikenteen varottamiseksi, — — hyvissä ajoin osoitettava, mihin suuntaan hän aikoo kääntyä». Jos »*se*» tarkoittaa juuri edellä mainittua varovaisuutta — siis: milloin varovaisuus on tarpeen muun liikenteen varottamiseksi — on sanaa käytetty oikein, mutta niin ei ilmeisesti ole tarkoitus, vaan lain kirjoittaja haluaa viitata johonkin jäljempänä seuraavaan epämääräiseen, ja silloin sana on tarpeeton. Jos »*se*» jätetään pois, on luontevampaa muuttaa hieman sanajärjestystä.

20 § 5. »Ajoneuvossa ei saa, jollei *siitä* ole erikseen toisin määrätty, käyttää laitteita — —». Ilmeisesti ei ole tarkoitus sanoa: »Jollei ajoneuvosta ole erikseen toisin määrätty». Riittää: »jollei erikseen ole toisin määrätty».

20 § 6. »Milloin sääsuhteet *sitä*

edellyttävät, saa autossa — — käyttää — — sumuvaloja — —».

29 § 1. »Missä paikalliset olosuhteet *sitä* vaativat, on lääninhallituksella — — oikeus — —».

En ole kieliteorioihin niin paljon perehtynyt, että voisin selittää, mikä merkitys ruotsinkielessä on vastaavalla sanalla »*det*». 19 §:n 2. kohdassa se on ilmeisesti muodollinen subjekti, jollaista suomenkieli ei tunne. Nähtävästi ruotsalainen kaipaa myös transitiiviverbin yhteydessä jonkinlaista, ainakin »muodollista» objektiä.

Toinen seikka, minkä vuoksi demonstratiivipronominia edellä mainituissa tapauksissa ei pidä käyttää, on se, että demonstratiivipronominilla suomessa viitataan enimmäkseen takaisin johonkin semmoiseen, josta ennen on ollut puhetta. Englanninkielessä on sängen tavallista, vielä tavalisempaa kuin ruotsinkielessä, viitata jäljempänä mainittavaan. Toisin on tietysti determinatiivipronominin laita.

En ole ottanut esimerkkejä telii-kenneasetuksesta sen vuoksi, että pitäisin sitä kielellisesti huonona, ja kukapa voisi tehdä mitään, jota toinen ei pystyisi mestaroimaan, mutta

onpa se tuoreimpia lakitekeleitä. Kun nyt tämä asetus kerran tuli puheeksi, en malta olla kajoamatta eräisiin muihin pikkuseikkoihin:

20 § 1. »Pimeän tai hämärän aikana» — — on moottoriajoneuvoissa, moottorikäyttöisissä laitteissa ja hinnattavissa ajoneuvoissa käytettävä määrättyjä valolaitteita». Minä käytän mieluummin yksikköä: moottoriajoneuvossa jne. 3. kohdassa onkin sanottu »moottoriajoneuvossa». Johdonmukaisuuden vuoksi on sitä paitsi varsinkin lakikielessä pyrittävä yhdenmukaiseen sanankäyttöön. Ehkä tässä onkin vain huomaamattomuudesta 1. kohtaan tullut monikko.

27 § 6. »Jalankulkijalla tarkoitetaan myös sitä, joka — — taluttaa koiraa tai muuta pienempää eläintä». On täysin asianmukaista »taluttaa koiraa tai muuta pientä eläintä». »Pienenpuoleinen» olisi sekä tarpeetonta että mautonta.

En halua puuttua siihen, että aseuksessa mielestäni mieluummin olisi eräissä kohdin — esim. 16 § 8. — ollut käytettävä suoraa sanajärjestystä, koska tässä yhteydessä ei ole paikallaan nostatella suurta riitaa. Epäsuoraa sanajärjestystä ei olekaan käytetty siinä määrin, että se pahasti loukkaisi tyyliä.

ALLAN VIRANKO